

ВІЙСЬКОВІ НАУКИ

Мостовий А.І.

ад'юнкт ад'юнктури,

*Національна академія Державної прикордонної служби України
імені Богдана Хмельницького*

МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИКОРДОННОЇ БЕЗПЕКИ ШЛЯХОМ ОХОРОНИ ТА ОБОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ

Відповідно до статті 3 Закону України «Про національну безпеку України» до основних об'єктів безпеки відносяться: людина і громадянин – їхні конституційні права і свободи; суспільство – його духовні, морально-етичні, культурні, історичні, інтелектуальні та матеріальні цінності, інформаційне і навколишнє природне середовище і природні ресурси; держава – її конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність. Поняття «суб'єкти безпеки» на сьогоднішній день не отримало свого законодавчого закріплення, проте, широко використовується поняття «суб'єкти забезпечення національної безпеки».

Сьогодення України характеризується проведенням динамічних, обґрунтованих та комплексних реформ, які мають забезпечити модернізацію держави у контексті впровадження кращого світового досвіду на фоні складної воєнно-політичної та соціально-економічної обстановки та необхідності відновлення територіальної цілісності. Таке завдання передбачає ефективне впровадження досягнень теорії та практики охорони та захисту державного кордону у сфері забезпечення національної безпеки. Низка проблем в системі забезпечення прикордонної безпеки України значною мірою зумовлена невідповідністю наявного науково-методичного апарату та неспроможністю управлінських кадрів дати адекватні відповіді на виклики сьогодення, визначити пріоритети державної прикордонної політики крізь призму Стратегії національної безпеки та Воєнної доктрини України.

Водночас відмітними рисами нинішнього етапу розвитку людства є висока динамічність світових подій і глибокі зрушення, що відбуваються

у композиції міжнародної системи та сучасних засадах міжнародної безпеки. Змінюється співвідношення сил на світовій арені у різних його вимірах (політичному, економічному, воєнному, інформаційному та інших). На рівень міжнародної, національної та прикордонної безпеки все більший вплив здійснюють наслідки глобалізації, виникають принципово нові завдання щодо забезпечення реалізації національних інтересів в прикордонній сфері. Останнім часом різко загострилися воєнні загрози та виклики пов'язані з енергетичним, продовольчим забезпеченням, вичерпанням запасів сировини, мінералів, інших невідновлювальних ресурсів та ін. Загострюються небезпеки, пов'язані з демографічними проблемами, торгівлю людьми, кіберзлочинністю, різким розшарування суспільства за ознакою багатства та ін. В окрему проблему виноситься зародження та розвиток нового концепту національної безпеки – забезпечення прав і свобод людини. Зокрема на сьогодні актуальним є розгляд таких питань як етнополітичні чинники забезпечення внутрішньополітичної безпеки та специфіка сфери безпеки українського суспільства.

Проведення операції об'єднання сил на ділянці Луганської та Донецької областей має на меті знизити рівень небезпеки територіальної цілісності України, тому сьогодні гостро постали завдання щодо вибору моделі забезпечення прикордонної безпеки шляхом охорони та оборони державного кордону.

З початку XXI століття активізувався науковий інтерес до проблем: системного забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави і дослідженню нового характеру зовнішніх і внутрішніх загроз і причин їх виникнення; взаємозв'язку безпеки і сталого розвитку; економічної безпеки; соціальної та військової безпеки, інформаційної; етнокультурної, безпеки особистості.

Прикордонна безпека – відносно нове наукове поняття, – на думку М. Литвина, – поступово розширює свою предметну область і виступає абстрактною формою, що виражає інтереси збереження цілісності соціальних систем. У зв'язку з цим, прикордонна безпека як специфічна категорія, стає в ряд з поняттям ціннісних орієнтацій і традицій.

Проблема забезпечення прикордонної безпеки носить комплексний характер, тобто є результатом взаємодії та взаємопроникнення сфери охорони и захисту державного кордону і сфери забезпечення безпеки в цілому.

Таким чином, якщо добробут країни вимірюється кількістю матеріальних ресурсів держави, а сила – її здатністю контролювати дії інших держав, то безпека в об'єктивному сенсі оцінюється відсутністю загрози наявним цінностям, а в суб'єктивному – відсутністю страху втрати цих цінностей.

Проте, трактування безпеки з точки зору тільки лише як стану захищеності від загроз не зовсім коректне. У цій ситуації, мабуть, слід приєднатися до думки, що «безпечної є та соціальна система, яка має можливість самозбереження на основі розвитку».

Забезпечення національної безпеки – складний багатоплановий процес, що включає аналіз обстановки, виявлення загроз, попередження і нейтралізацію різного роду негативних дій, здатних перешкодити розвитку суспільства, позбавити його життєво-важливих цінностей, поставити під сумнів цілісність держави.

Основний акцент при цьому робиться на захищеності життєво важливих національних інтересів. Визначальним у розумінні категорії «національна безпека», мабуть, є усвідомлення необхідності забезпечення ефективного функціонування державних органів та сталого розвитку суспільства. Різного виду та рівня загрози зазвичай розглядаються як результат спеціальних зусиль ворожих, деструктивних по відношенню до суспільства (держави) сил. Таке розуміння загроз характерно для охоронного підходу до проблем забезпечення національної безпеки.

Поняття «безпека» означає «відсутність» небезпек, збереження та надійність. Тобто відсутність будь-яких загроз особі, суспільству і державі. Тому безпеку можна визначити як динамічно стійкий стан об'єкта по відношенню до несприятливих дій і діяльності щодо забезпечення таких внутрішніх і зовнішніх умов існування держави, які гарантують можливість стабільного, всебічного прогресу суспільства і його громадян.

Треба відзначити, поняття «безпека» широко використовується як дослідниками так і особами, які приймають рішення. Інтерес до терміну зростає у зв'язку із загостренням проблем, що мають транскордонний вимір: регіональних конфліктів, нелегальної міграції, діяльності міжнародних терористів і транснаціональних злочинних угруповань. Інтенсифікації легальних і нелегальних транскордонних потоків товарів, мігрантів, послуг також спонукає оперувати поняттям «прикордонна безпека».

Значний вплив на національну безпеку в прикордонному просторі здійснює обстановка у прикордонних регіонах сусідніх держав. Так,

суттєве значення має етнічний склад населення та релігійні та міжконфесійні відносини громад, наявність суттєвої різниці у рівнях соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів завдяки чому створюються сприятливі умови для транскордонної злочинності. Головну загрозу сьогодні представляють транскордонна терористична діяльність, наркоторгівля та незаконна міграція.

Поняття національної безпеки України в прикордонному просторі ідентично поняттю безпека кордонів, тому що обидва вони визначають умови захисту життєво важливих (національних) інтересів особистості, суспільства і держави у прикордонному просторі. Розвиток системи національної безпеки, виділення в його змісті прикордонної компоненти й активність практичних заходів, що вживаються з метою її становлення, вимагають їх теоретичного усвідомлення та наукового обґрунтування. Іншими словами, потребують аналізу та узагальнення результатів, спеціальних розробок, створення та розвитку відповідної галузі наукових знань, визначення місця і взаємозв'язків з іншими науками і теоріями.

Таким чином, прикордонна безпека є важливою складовою національної безпеки. Вона забезпечує стабільність державного кордону, захищеність життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави в контрольованих прикордонних районах країни і взаємопов'язана з усіма компонентами національної безпеки.

Поняття прикордонна безпека включає в себе три основних елементи: інтереси, загрози та захист. Основні національні інтереси, загрози у прикордонній сфері й напрямки діяльності щодо забезпечення прикордонної безпеки визначені в законах, концепціях та інших нормативно-правових актах. Необхідність забезпечення прикордонної безпеки обумовлена існуванням загроз на державному кордоні та у контрольованих прикордонних районах, які знаходяться переважно в сфері організованої транскордонної злочинності.

Місце прикордонної безпеки в структурі національної безпеки України обумовлено наступним:

потреба у прикордонній безпеці об'єктивно необхідна;

прикордонна безпека є закономірним наслідком утворення держав і процесів територіального розмежування між ними, встановлення і збереження кордонів, а також державного суверенітету в межах своєї території;

наявність односторонніх чи взаємних територіальних претензій, спроб перегляду існуючих кордонів, загострення прикордонних

суперечок і переведення їх у стадію відкритого конфлікту, який загрожує ескалацією збройного насильства.

Крім того, невід'ємною функцією держави в усі часи була і залишається захист своїх життєво важливих інтересів і протидія загрозам національній безпеці на державному кордоні та контрольованих прикордонних районах.

Таким чином, у сучасних умовах ідея забезпечення прикордонної безпеки знаходить новий зміст, який відповідає цивілізованій відкритості суспільства і служить майбутньому України.

Плаксін А.А.

*кандидат педагогічних наук,
начальник кафедри службово-бойового застосування
підрозділів НГУ,
Київський факультет
Національної академії Національної гвардії України*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ ДО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВИЩОГО ВІЙСЬКОВОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ

Курсанти вищих військових закладів освіти відчують вплив значної кількості факторів освітнього середовища, адже після вступу в вищий військовий заклад освіти їх життєвий устрій зазнає значних змін, що виявляється у зростанні фізичних навантажень, зміни режиму відпочинку, харчування, навчальної праці, значно звужується коло міжособистісного спілкування, обмежуються контакти з батьками, однокласниками, друзями, близькими.

Курсант вищого військового закладу освіти набуває принципово нового соціального статусу. Освітня діяльність і можливості самоосвітньої діяльності підпорядковуються чіткому плануванню та організації в умовах дотримання режиму і розпорядку роботи закладу вищої освіти закритого типу.

Відтак, актуальною є проблема адаптації курсантів до освітнього середовища вищого військового закладу освіти.